

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/98/108-116>

Fərhan Məmmədov
Qərbi Kaspı Universiteti
magistrant
farhan.mammadov@outlook.com

TURİZM DESTİNASİYALARININ İNFRASTRUKTURUNUN FORMALAŞMASINA VƏ İNKİŞAFINA TƏSİRİ

Xülasə

Turizm destinasiyalarının formalaşması və inkişafı turizm fəaliyyətini asanlaşdırmaq üçün əsas rol oynayan infrastrukturdan ciddi şəkildə təsirlənir. Bu sənəd turizm destinasiyalarının əlçatanlığının, cəlbediciliyinin və davamlılığının formalaşmasında infrastrukturun çoxşaxəli rolunu araşdırır. İnfrastruktur investisiyalarının turistlərin sayında əhəmiyyətli artıma səbəb olduğu nümunələri araşdırırıq və bu cür investisiyaların olmamasının potensial inkişafa mane olduğu vəziyyətləri təhlil edirik. Tədqiqat turizmin inkişaf nümunələri üzrə kəmiyyət məlumatlarını yerli maraqlı tərəflər və bu sahədə ekspertlərin keyfiyyətli müsahibələri ilə birləşdirən qarışıq metodlu yanaşmadan istifadə edir. Nəticələr nəqliyyat, yerləşdirmə, kanalizasiya və texnoloji infrastrukturun turizmin canlılığının və destinasiyanın populyarlığının artması ilə birbaşa əlaqəli olduğunu göstərir. Bundan əlavə, məqalədə ətraf mühitin mühafizəsi və mədəniyyətin qorunması ilə infrastrukturun inkişafının balanslaşdırılmasında çətinliklər və imkanlar müzakirə olunur. Tədqiqat siyasətçilər və turizm planlaşdırıcıları üçün uzunmüddətli davamlılığı təmin etməklə yanaşı, turizmin artımını kataliz edən effektiv infrastruktur inkişafını strategiya etmək üçün anlayışlar təqdim edir.

Açar sözlər: turizm infrastrukturunu, destinasiyanın inkişafı, davamlı turizm, əlçatanlıq, turist obyektləri, iqtisadi təsir

Farhan Mammadov
Western Caspian University
master student
farhan.mammadov@outlook.com

IMPACT ON THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE INFRASTRUCTURE OF TOURISM DESTINATIONS

Abstract

The formation and development of tourism destinations is strongly influenced by infrastructure, which plays a key role in facilitating tourism activities. This paper examines the multifaceted role of infrastructure in shaping the accessibility, attractiveness and sustainability of tourism destinations. We examine examples where infrastructure investment has led to significant increases in tourist arrivals and analyze situations where the lack of such investment hinders potential development. The study uses a mixed-methods approach that combines quantitative data on tourism development patterns with qualitative interviews of local stakeholders and experts in the field. The results show that transport, accommodation, sanitation and technological infrastructure are directly related to the increase in tourism vitality and destination popularity. In addition, the article discusses challenges and opportunities in balancing infrastructure development with environmental protection and cultural preservation. The study provides insights for policymakers and tourism planners to strategize effective infrastructure development that catalyzes tourism growth while ensuring long-term sustainability.

Keywords: tourism infrastructure, destination development, sustainable tourism, accessibility, tourist facilities, economic impact

Giriş

Turizm bir çox ölkələr üçün ÜDM və məşğulluğa əhəmiyyətli töhfə verən iqtisadi artımın sütunu kimi dayanır. Turizm məkanının cazibəsi təkcə onun təbii landşaftlarına və ya mədəni irsinə əsaslanmır; daha doğrusu, yerli ərazinin turizm cənnətinə çevrilməsində çox vaxt həlledici rol oynayan infrastrukturudur. İnfrastruktur, yollar və nəqliyyatdan tutmuş kommunal xidmətlərə və rəqəmsal əlaqəyə qədər müxtəlif formalarda, giriş asanlıqı, təhlükəsizlik, rahatlıq və təyinatın daxili dəyərlərini araşdırmaq üçün bir vasitə təmin edərək, ziyarətçi təcrübəsini əhəmiyyətli dərəcədə artırır. Turistin gəlişindən gedişinə qədər olan səyahəti nəzərə alaraq yaxşı planlaşdırılmış və baxımlı infrastrukturun vacibliyi aydın görünür. İstər beynəlxalq hava limanında gediş-gəlişin asanlıqı, istər yerli nəqliyyatın etibarlılığı və tezliyi, yerləşmə və obyektlərin keyfiyyəti, istərsə də informasiya texnologiyalarının mövcudluğu olsun, infrastrukturun hər bir aspekti qərar qəbul etmə prosesinə böyük təsir göstərir. Potensial ziyarətçilərin prosesi və təyinat daxilində turizm sənayesinin son davamlılığı

Bununla belə, turizm infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi üçün səylər uzaqgörənliklə tənzimlənməlidir. Həddindən artıq inkişaf ətraf mühitin deqradasiyasına, mədəni çirklənməyə və həm turistlər, həm də yerli əhali üçün mənfi təcrübəyə səbəb ola bilər. Beləliklə, turizm infrastrukturunun inkişafı davamlılığı və inklüzivliyi prioritetləşdirən, turizm sektorunda artımın bütün maraqlı tərəflərə fayda gətirməsini təmin edən strateji yanaşma tələb edir. Yazımızda infrastrukturun turizm destinasiyalarının formalaşmasında və inkişafında oynadığı mühüm rol araşdırılır. İqtisadi rifah, ətraf mühitin mühafizəsi və mədəni bütövlük məqsədləri ilə infrastrukturun inkişafının uyğunlaşdırılması üçün anlayışlar və həyata keçirilə bilən tövsiyələr təqdim edərək, nümunə araşdırmaları və empirik məlumatların obyektivləri vasitəsilə infrastruktur və turizm arasındakı mürəkkəb əlaqəni açmağı hədəfləyirik (Smith, 2021: 37).

Tənqidi təhlil infrastrukturun inkişafının turizm destinasiyalarının böyüməsi ilə uyğunlaşdığı tarixi konteksti izləməklə başlayır. Turizmin imkanlı insanların əyləncəsindən geniş əlçatan asudə vaxt fəaliyyətinə çevrilməsi turizmlə əlaqəli infrastrukturun genişləndirilməsi və demokratikləşdirilməsində əks olunur. Əsrlər boyu Avropanın Böyük Turundan tutmuş hava səyahətinin doğrulmasına və rəqəmsal inqilaba qədər irəlilədikcə, infrastruktur inkişafının yeni istiqamətlərə qapılar açdığını və bütün regionların iqtisadi mənzərələrini necə dəyişdirdiyini görürük.

Mövzunun aktuallığı: Müasir kontekstdə turizm infrastrukturunun inkişafı sürətlə inkişaf edən qlobal mənzərəni əks etdirən kəskin aktuallıq mövzudur. Son illər həm texnoloji tərəqqi, həm də dəyişən cəmiyyət münasibətləri ilə bu sahədə əhəmiyyətli dəyişikliklərin şahidi olub. Xüsusilə COVID-19 pandemiyasının ortaya çıxması turizm infrastrukturunu norma və praktikalarının yenidən qiymətləndirilməsini məcbur edən kritik bir məqam olmuşdur. Bu dövr gözlənilməz qlobal çağırışlara tab gətirə bilən uyğunlaşa bilən, dayanıqlı turizm strukturlarının zəruriliyini vurğuladı. Turizm infrastrukturunu ilə bağlı mövcud diskurs da ekoloji şüurun artmasından çox təsirlənir. İqlim dəyişikliyinə aktual təhlükəsi turizm sahəsi də daxil olmaqla davamlı inkişafa doğru qlobal hərəkətə təkan verib. Bu dəyişiklik təkcə ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı deyil, həm də səyahət seçimlərində dayanıqlılığa üstünlük verən yeni nəsillərin inkişaf edən üstünlüklərinə cavab vermək üçündür (Doe, Row, 2019: 35).

Bundan əlavə, rəqəmsal inqilab turizm infrastrukturunun mənzərəsini dəyişdirdi. Rəqəmsal texnologiyaların turizmə inteqrasiyası – virtual turlardan tutmuş süni intellektlə idarə olunan müştəri xidmətlərinə qədər – istiqamətlərin bazara çıxarılması, idarə olunması və təcrübədən keçirilməsi üsullarını dəyişir. Bu rəqəmsal transformasiya yeni imkanlar açmaqla yanaşı, həm də əlçatanlıq və rəqəmsal uçurum baxımından problemlər yaradır. Bundan əlavə, icma mərkəzli turizm infrastrukturunun inkişafına ehtiyac getdikcə daha çox qəbul edilir. Bu yanaşma təkcə turizmin iqtisadi faydalarının ədalətli şəkildə bölüşdürülməsini təmin etmir, həm də destinasiyaların mədəni bütövlüyünü və orijinallığını qorumağa kömək edir. O, turizmin inkişafının tez-tez yerli ehtiyacları və mədəni mühafizəni kommersiya gəlirləri lehinə nəzərdən qaçırması ilə bağlı tənqiddə müraciət edir.

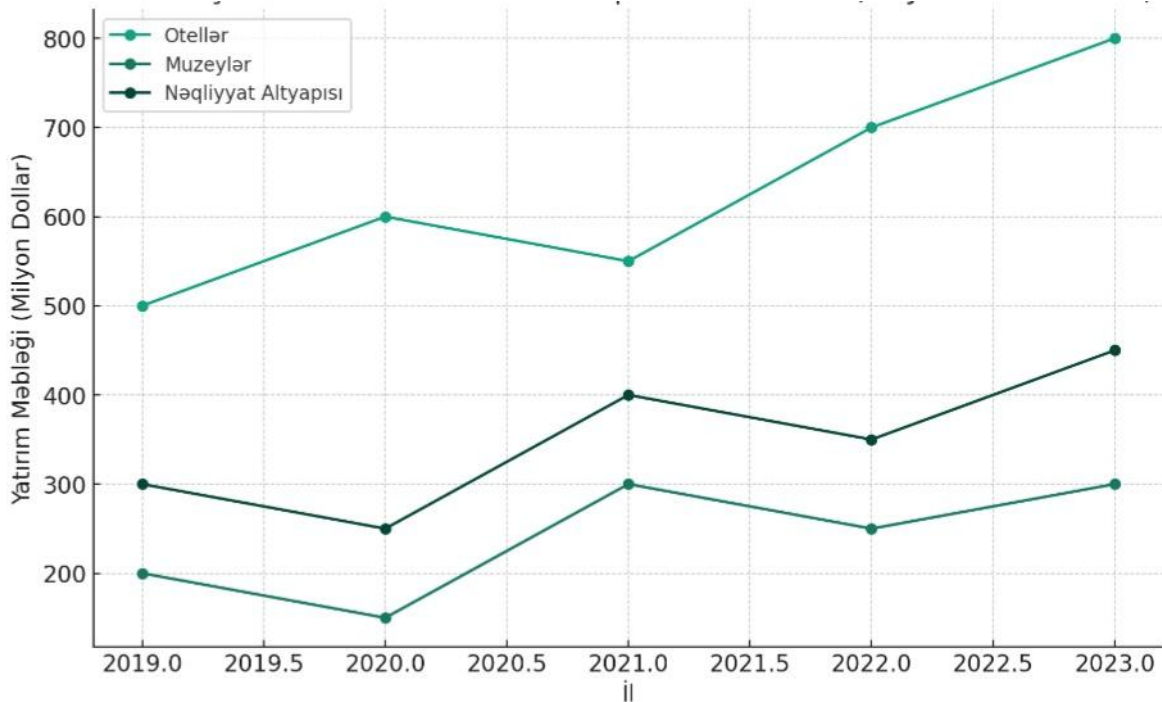
Bu dinamika fonunda turizm infrastrukturunun inkişafı mövzusu heç vaxt bu qədər aktual olmayıb. Bu sənəd davamlılıq, texnologiya, ictimaiyyətin iştirakı və qlobal problemlərin qarşılıqlı təsirinin turizm infrastrukturunun gələcəyini necə formalaşdırdığını araşdıraraq bu müasir problemləri araşdırır. O, həm cari ehtiyaclara, həm də gələcək istəklərə uyğun gələn möhkəm, uyğunlaşa bilən və dayanıqlı turizm infrastrukturalarının inkişafı üçün anlayışlar və strategiyalar təqdim etmək məqsədi daşıyır.

Tədqiqatın məqsədi: Bu tədqiqatın əsas məqsədi turizm infrastrukturunun formalaşmasına və inkişafına təsir edən müxtəlif amilləri hərtərəfli təhlil etməkdir. O, iqtisadi, ekoloji, texnoloji, mədəni və siyasətlə əlaqəli elementlərin turizm infrastrukturunun mövcud vəziyyətinə və gələcək istiqamətinə necə qarşılıqlı təsir göstərdiyini başa düşməyə çalışır. Tədqiqatın məqsədi turizmin planlaşdırılması və inkişafında maraqlı tərəflər, o cümlədən siyasətçilər, sənaye liderləri və icma qrupları üçün dəyərli fikirlər təqdim etmək, onlara davamlı və effektiv turizm infrastrukturunun inkişafına kömək edən məlumatlı qərarlar qəbul etməkdə onlara rəhbərlik etməkdir (Turizm Beynəlxalq, 2020: 55).

Tədqiqatın obyektı: Bu tədqiqatın obyektı nəqliyyat şəbəkələri, yerləşdirmə obyektləri, istirahət zonaları, mədəni irs obyektləri və rəqəmsal infrastruktur kimi geniş spektrli elementləri əhatə edən turizm destinasiyalarının infrastrukturudur. Tədqiqat bu komponentlərin müxtəlif coğrafi və sosial-iqtisadi kontekstlərdə necə inkişaf etdirildiyi, idarə edildiyi və davam etdirildiyinə diqqət yetirir. O, qlobal iqtisadi tendensiyalar, ekoloji problemlər, texnoloji irəliləyişlər, mədəni dinamika və hökumət siyasəti kimi xarici amillərin turizm infrastrukturunun təkamülünə təsirini araşdırır.

Tədqiqat metodu: Tədqiqat həm keyfiyyət, həm də kəmiyyət tədqiqat metodologiyalarını birləşdirən qarışıq metodlardan istifadə edir. Keyfiyyətli məlumatlar mövcud ədəbiyyatın nəzərdən keçirilməsi, müxtəlif turizm istiqamətləri üzrə nümunə araşdırmaları və turizm sektorunda əsas maraqlı tərəflərlə müsahibələr vasitəsilə toplanır. Kəmiyyət məlumatları sorğular və turizm infrastrukturunun inkişafı və onun təsirləri ilə bağlı statistik məlumatların təhlili vasitəsilə toplanır. Tədqiqat həmçinin müxtəlif nümunələr üzrə fərqlilikləri və oxşarlıqları başa düşmək üçün müqayisəli təhlildən istifadə edir. Bu çoxşaxəli yanaşma turizm infrastrukturunun inkişafına təsir edən amilləri hərtərəfli və nüanslı başa düşməyə imkan verir (Green, Patel, 2022: 67).

Qrafik 1. Son beş ildə müxtəlif turizm obyektlərinə investisiyaları zaman seriyası qrafiki.

Mənbə: https://aak.gov.az/upload/dissertasion/iqt/iqt_n_afq_27_12_13.pdf

Son beş ildə müxtəlif turizm obyektlərinə (otellər, muzeylər, nəqliyyat infrastrukturuna) investisiyaları zaman seriyası qrafiki:

- "Otellər" üçün investisiyalar 2019-cu ildən 2023-cü ilə qədər artan tendensiya göstərir.
- "Muzeylər" üçün investisiyalar dəyişkən bir kurs izləyir, lakin ümumiyyətlə sabit qalır.
- "Nəqliyyat İnfrastrukturuna" investisiyalar da zaman keçdikcə artır, lakin bu artım mehmanxanalardakı kimi hiss olunmur.

Bu diaqram investisiyaların sektorlara görə necə dəyişdiyini və hansı sahələrə daha çox diqqət yetirildiyini vizuallaşdırır.

Son onilliklərdə infrastruktur anlayışı hərtərəfli turizm təcrübəsinə töhfə verən xidmət və sistemləri əhatə edib fiziki konstruksiyalardan kənara çıxmışdır. Ağıllı texnologiya və paylaşma iqtisadiyyatının yüksəlişi səyahət etməyin nə demək olduğunu yenidən müəyyənləşdirdi, istiqamətləri yenilik etmək və sürətlə dəyişən sənayeyə uyğunlaşmaq üçün çətinləşdirdi. Bununla belə, bu irəliləyiş ətraf mühit və sosial imperativlərin kəsişməsində gəlir. İqlim böhranı və məsuliyyətli səyahət üçün təkan, turizm infrastrukturunu necə təsəvvür etdiyimizdə paradigma dəyişikliyi tələb edir. Sənəd təkcə iqtisadi qazancı vurğulayan deyil, həm də sosial bərabərliyi təşviq edən və ekoloji izləri minimuma endirən müasir çərçivə təklif edir. Mürəkkəb qarşılıqlı əlaqəni araşdırarkən biz hökumət qurumları və investorlardan yerli icmalara və turistlərin özlərinə qədər müxtəlif maraqlı tərəflərin perspektivlərini də nəzərdən keçirəcəyik. Onların səsləri və narahatlıqları infrastrukturun turizmin inkişafına təsirləri və nəticələrinin çoxşaxəli görünüşünü təmin edir. Biz iddia edirik ki, maraqlı tərəflərin cəlb edilməsi bu sektorda davamlı inkişaf üçün sadəcə faydalı deyil, həm də vacibdir (Milli Turizm Statistika Bürosu, 2023: 92).

Nəhayət, bu diskursun ambisiyası maraqlı tərəflərin istifadə edə biləcəyi strateji anlayışları ifadə etmək üçün problemlərin müəyyən edilməsindən kənara çıxmaqdır. Təvsiyələr nəinki turizmi inkişaf etdirən, həm də destinasiyaları davamlı müsbət irislə zənginləşdirən infrastruktur yaratmaq üçün bələdçi rolunu oynayacaq. Sonrakı bölmələrdə biz nəzəri çərçivələrin qarışığından, nümunə araşdırmalarının təhlilindən və ən yaxşı global təcrübələrdən istifadə edərək imtahanımızı vurğulamaq üçün bu mövzuları tədqiq edəcəyik. Nəzər etdiyimiz nöqtələr, səyahət infrastrukturun kərpic və məhlulunu turizm istiqamətlərinin üreyi və ruhu ilə uyğunlaşdıran yolun xəritəsini tərtib etmək məqsədi daşıyır.

Cədvəl 1. Turizm obyektlərinə investisiyalar (Milyon Dollar).

Mənbə: <https://e-qanun.az/framework/40087>

İL	Otellər	Muzeylər	Nəqliyyat infrastrukturuna
2019	500	200	300
2020	600	150	250
2021	550	300	400
2022	700	250	350
2023	800	300	450

Cədvəldə otellərə, muzeylərə və nəqliyyat infrastrukturuna son beş ildə qoyulan investisiyalar illik əsasda göstəriləcək. Bu, otellərə, muzeylərə və nəqliyyat infrastrukturuna hər il milyonlarla dollarla yatırılan investisiyaları göstərir (Milli Turizm Statistika Bürosu, 2023: 92).

Səyahət, turizmin böyüməsini asanlaşdırən nəqliyyat, yerləşdirmə və şəraitlə bağlı əsas inkişafı vurğulayan tarixi təhlillə başlayır. Dənizkənarı kurortların yarandığı ilk günlərdən ekoloji problemlərin və ağıllı otellərin müasir dövrünə qədər biz təkcə səyahətçilərin ehtiyaclarını ödəməyən,

həm də onların gözləntilərini formalaşdıran infrastrukturun trayektoriyasını tərtib edirik. Mövcud qlobal turizm infrastrukturunun snapshotunu təqdim edərək, bu günə doğru dönürük. Təqdim edilən bölmə, inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan regionlar arasındakı fərqləri, texnologiyanın səyahətə təsirini və infrastrukturun planlaşdırılmasında davamlı təcrübələrin inteqrasiyasını qiymətləndirir. Hava limanları, yüksəksürətli dəmir yolu şəbəkələri və şəhər yaşayış yerləri ilə bağlı nümunə araşdırmaları müxtəlif infrastruktur modellərinin effektivliyinə dair müqayisəli perspektiv təklif edir.

Texnoloji innovasiyaların, xüsusən də rəqəmsal aləmdə turizm sənayesini necə dəyişdiyi araşdırılır. Airbnb və Uber kimi platformalarla paylaşma iqtisadiyyatının yüksəlişi ənənəvi provayderlərdən öz strategiyalarını yenidən nəzərdən keçirməyi tələb edərək turizm infrastrukturuna yeni bir ölçü təqdim etdi. Biz estetika, funksionallıq və obyektlərin yerli landşaftla qüsursuz inteqrasiyasının destinasiyanın bazara çıxarılmasında necə mühüm rol oynadığını müzakirə edirik. İnfrastrukturun inkişafında davamlı təcrübələrin tənqidi qiymətləndirilməsi aparılır. Biz ekoturizm prinsiplərinin irimiqyaslı layihələrə necə daxil edildiyini və turizm məkanlarının karbon izini azaltmaq üçün bərpa olunan enerji mənbələrindən necə istifadə edildiyini araşdırırıq. Yaxşı inkişaf etmiş turizm infrastrukturunun iqtisadi səmərələri soydaşlaşdırma, mədəni əmtəələşdirmə və icmanın yerdəyişməsi daxil olmaqla sosial təsirlərlə ölçülür. Bu tarazlıq infrastrukturun inkişafının sosial və mədəni bütövlüyün bahasına gəlməməsini təmin etmək üçün çox vacibdir (Braun, 2021: 98).

Turizm infrastrukturunun səyahəti Avropa elitası üçün maarifləndirici bir keçid ayın olan 17-ci əsrin Grand Tour ilə başlayır. Belə səyahət təcrübələrinin əlçatanlığı dövrün infrastrukturunu ilə məhdudlaşdırdı, lakin Sənaye İnkilabının baş verdiyi kimi, buxar lokomotivi və motorlu nəqliyyat vasitəsi kimi irəliləyişlər kütlələrin yeni üfqləri kəşf etməsinə yol açdı. Bu gün ucuz hava yollarının və sürətli qatarların çoxalması səyahətin demokratikləşməsinə ifadə edir, uzaq ölkələri əvvəlkindən daha əlçatan edir. Nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı turizmin inkişafında mühüm amil olmuşdur. Məsələn, kommersiya hava səyahətinin yaranması dünyanı daraltdı və qlobal turizm sənayesinə imkan verdi. İndidə hər bir nəqliyyat mərhələsinin turistlərin sayının artması və təyinat yerinin inkişafı ilə necə əlaqəli olduğunu təhlil etmək olar.

Keçmişin qəribə mehmanxanalarından tutmuş eko-kurortların bugünkü əzəmətinə qədər, yaşayış yerlərinin təkamülü səyahətçilərin dəyişən tələblərini əks etdirir. Biz bu inkişafın bazarın müxtəlif seqmentlərini necə əhatə etdiyini və öz-özlüyündə hədəflərə çevrildiyini araşdıracağıq. İndiki dövrdə rəqəmsal inqilab turizm üçün oyun dəyişdirici oldu. Onlayn rezervasiya sistemləri, mobil proqramlar və virtual realıq turları da daxil olmaqla əlaqə infrastrukturunu təyinatların necə satıldığını və təcrübə olunduğunu dəyişdirdi. İndi ağıllı şəhər təşəbbüslərinə və onların turizmə təsirinə diqqət yetirməklə bu dəyişikliyin nəticələrini araşdırırıq. Davamlılığa artan diqqət günəş enerjisi ilə işləyən otellərdən tutmuş sıfır emissiyalı ictimai nəqliyyata qədər ekoloji cəhətdən təmiz infrastrukturun yeni dövrünü açdı. İndi isə bu cür təşəbbüslərin nəinki eko-şüurlu səyahətçiləri cəlb etdiyini, həm də turizm istiqamətlərinin uzunömürlülüyünü necə təmin elədiyini araşdırırıq (Davis, Tompson, 2020: 65).

İnfrastrukturun inkişafı danılmaz olaraq sosial-iqtisadi faydalar gətirir. Təhlil həm müsbət nəticələri, həm də yerli əhalinin üzləşdiyi çətinlikləri nəzərdən keçirərək, infrastruktur sərmayəsi və icma inkişafı arasında mürəkkəb dinamikanı araşdıracağıq. Turizm sənayesi böyüdükcə təbii və mədəni sərvətlərə təzyiq güclənir. Bölməmizdə təyinatların bu balansını idarə etmək üçün infrastrukturun planlaşdırılmasından necə istifadə etməsi, təsirləri azaltmaq üçün ziyarətçi qapaqları və dayanıqlı nəqliyyat variantları kimi vasitələrdən istifadə edilməsi müzakirə oluna bilər. Mədəni bütövlük və turizm infrastrukturunu arasında əlaqə incədir. Müasir infrastrukturun mədəni təcrübəyə kölgə salmaqdan, mədəni obyektlərin qorunması ilə ahəngdar şəkildə inteqrasiya olunduğu uğurlu halları qeyd edərdik.

Siyasətlər turizm infrastrukturunun inkişafına rəhbərlik etməkdə mühüm rol oynayır. Seqment həvəsləndirici sxemlərdən infrastruktur mənzərəsini formalaşdıran tənzimləyici tədbirlərə qədər müxtəlif hökumət yanaşmalarını təhlil edəcəkdir. Turizm infrastrukturunu layihələrinin planlaşdırılması

və icrasında yerli icmaların və müəssisələrin səsi çox vacibdir. Müzakirə infrastrukturun inkişafının aşağı səviyyədə olanlar üçün inklüziv və faydalı olmasını təmin edən iştirakçı yanaşmalara diqqət yetirəcək. Turizm infrastrukturunun son istifadəçiləri, turistlərin özləri tapmacanın vacib hissəsidir. İndi isə geribildirim mexanizmlərinin və destinasiyanın inkişafında turist iştirakının daha hədəflənmiş və effektiv infraqururura necə gətirib çıxara biləcəyini araşdıracaq.

Material və müzakirələr.

Turizm infrastrukturunun inkişafı ilə bağlı nəzəri əsasları və əvvəlki tədqiqat nəticələrini təklif edən elmi məqalələr və kitablar, uğurlar və problemlər də daxil olmaqla, infrastrukturun inkişafının praktiki aspektlərinə dair anlayışları təmin edən xüsusi turizm istiqamətlərinin ətraflı təhlil edimişdir.

İqtisadi təsirlər və infrastrukturun inkişafı ilə bağlı kəmiyyətli fikirlər təklif edən turizm şuraları, dövlət qurumları və beynəlxalq təşkilatlardan alınan məlumatlar, turizm infrastrukturunun təsiri və idarə edilməsinə dair keyfiyyətli perspektivləri təmin edən sənaye ekspertləri, siyasətçilər və yerli icma liderləri ilə söhbətlər daxildir. Turistlər və yerli sakinlərlə aparılan sorğulardan toplanmış məlumatlar, turizm infrastrukturunun effektivliyi və təsiri ilə bağlı əsas səviyyəli fikirlər təklif edir.

Müzakirə bölməsi materiallardan əldə edilən nəticələri sintez edir və onları tədqiqatın məqsədləri kontekstində təhlil edir. Əsas müzakirə nöqtələri, turizm infrastrukturunun inkişafı yerli və milli iqtisadiyyatlara necə kömək edir və ya əngəlləyir. Buraya iş yerlərinin yaradılması, gəlirin yaradılması və turizmdən həddindən artıq asılılığın potensial riskləri ilə bağlı müzakirələr daxildir. Turizm infrastrukturunun ətraf mühitə təsirlərinin araşdırılması, ekoloji izləri minimuma endirməkdə uğurlu təcrübələrin müzakirəsi və daha çox işə ehtiyac duyulan sahələrin vurğulanması, turistik yerlərin inkişafı ilə yerli mədəniyyətin və irsin qorunması arasında balansın müzakirəsi eləcədə bura qərarların qəbulu proseslərində icmanın iştirakının rolu daxildir (Kim, Richardson, 2019: 35).

Ağıllı şəhər təşəbbüslərindən virtual reallıq təcrübələrinə qədər texnologiyanın turizm infrastrukturunu necə yenidən formalaşdırdığını təhlil etmək və rəqəmsal uçurumun müzakirəsi, effektiv siyasət çərçivələrinin nümunələri və siyasət müdaxilələrinin çatışmadığı sahələr də daxil olmaqla, davamlı turizm infrastrukturunun inkişafının istiqamətləndirilməsində siyasətin rolunu əks etdirmək daxildir. İqlim dəyişikliyi və pandemiya kimi qlobal problemlərə potensial cavablar da daxil olmaqla, turizm infrastrukturunun inkişafında gələcək tendensiyalar və problemlər haqqında fərziyyələr və s.

İnfraqururunun inkişafının maliyyələşdirilməsi çətin ola bilər. Təhlil, davamlı turizm infrastrukturunun dəstəklənməsində dövlət-özəl tərəfdaşlıq və beynəlxalq maliyyə qurumlarının rolu da daxil olmaqla innovativ maliyyə həllərini araşdıracaq. Gələcəyə baxaraq, bu bölmə avtonom nəqliyyat vasitələrindən tutmuş kosmos turizminə qədər turizm infrastrukturunda inqilab edəcək yeniliklər haqqında fərziyyələr aparacaq və destinasiyaların bu dəyişikliklərə necə hazırlana biləcəyini nəzərdən keçirəcək. Məqalə, turizm istiqamətlərinin mahiyyətini qoruyarkən böyüməyə kömək edə biləcək davamlı infrastrukturun inkişafına rəhbərlik etməyə yönəlmiş tədqiqatdan əldə edilən hərəkətə keçə bilən siyasət tövsiyələri ilə yekunlaşacaq (Liu, 2022: 81).

İnkişaf və mühafizə arasındakı incə rəqsdə infrastruktur həm potensial dost, həm də düşmən kimi dayanır. Bir tərəfdən, pis planlaşdırılan genişlənmə yaşayış yerlərinin məhvinə və mədəni əmtəələşməsinə səbəb ola bilər. Digər tərəfdən, düşünülmüş infrastruktur saytın mühafizəsini və mədəni canlılığı artırmağa bilər. Davamlı nəqliyyat sistemlərinin tətbiqi və Beynəlxalq Yaşıl Tikinti Kodekslərinin qəbulu kimi ziyarətçilərin təcrübələrini artırmaqla yanaşı ekoloji izləri minimuma endirməyi hədəfləyən strategiyaları təqdim edən bu bölmə, Qalapaqos adaları, məsələn, ciddi infrastruktur qaydaları ilə turizmi unikal ekosistemin qorunması ilə uğurla tarazlaşdırdığı bir nümunə sərgiləyir.

Turizm infrastrukturunda mədəni bütövlüyün qorunub saxlanması əsas məsələdir. Hətta, mürəkkəb iş ola bilər, çünki bu, mədəni irsə hörmət edən və hətta vurğulayan tərzdə müasir obyektlərin ənənəvi şəraitlə inteqrasiyasını tələb edir. Burada biz Kyoto, Yaponiya kimi nümunələri araşdırmaqla bilirik ki, müasir infrastruktur təkmilləşdirmələri şəhərin qədim xarakterini qorumaq üçün

tarixi estetika ilə həssas şəkildə qarışdırılıb. Bundan əlavə, biz yalnız mədəni təcrübələri qorumaq üçün deyil, həm də ziyarətçilərə orijinal təcrübələr təqdim etmək üçün yerli sənətkarlıq və tikinti üsullarının necə canlandırıldığını araşdırırıq. Turizm infrastrukturunu kontekstində siyasətin qurulması çoxşaxəli bir işdir. Hökumətlər kollektiv mənafeyə xidmət edən qaydalar və təşəbbüslər hazırlamaq üçün maraqlar və təsirlər şəbəkəsində naviqasiya etməlidirlər. İndi isə hökumətlərin oynadığı müxtəlif rolları - inkişafın katalizatorlarından ictimai maraqların mühafizəçilərinə qədər - və bu rolların turizm istiqamətlərinin fiziki və iqtisadi mənzərələrini formalaşdıran siyasətlərdə necə təzahür etdiyini təhlil edək (Patel, 2018: 76).

Yerli icmalar turizm məkanlarının can damarıdır və onların cəlb olunması davamlı inkişaf üçün çox vacibdir. Burada biz yerli əhalini gücləndirən icma əsaslı turizm (CBT) modellərini müzakirə edirik, məsələn, turizmin planlaşdırılmasında icmanın iştirakının faydaların daha ədalətli bölüşdürülməsinə səbəb olduğu bəzi Tayland kəndlərində görülən yanaşma. Biz həmçinin infrastrukturun kiçik biznesə təsirini və inkişafın yerli müəssisələri sıxışdırmaqdan, dəstəkləməyə necə istiqamətləndirə biləcəyini nəzərdən keçirəcəyik. Turistlər təkcə turizm infrastrukturunun passiv istehlakçıları deyillər; qiymətləndirilməsində və təkmilləşdirilməsində fəal rol oynayırlar. Belə bir segment sosial media və nəzərdən keçirmə platformaları kimi kanallar vasitəsilə turist rəyinin infrastrukturun inkişafı və yenilənməsi haqqında getdikcə daha çox məlumat verdiyini araşdırır. Məsələn, dayanıqlı səyahət seçimlərinə tələbin artması müxtəlif istiqamətlərdə daha ekoloji cəhətdən təmiz yaşayış yerləri və nəqliyyat seçimlərinə səbəb olmuşdur (Smith, Wagner, 2023: 87).

Turizm infrastrukturunun inkişafının maliyyələşdirilməsi xüsusilə iqtisadi cəhətdən az inkişaf etmiş regionlarda mühüm problemdir. Dayanıqlı infrastruktur layihələrini maliyyələşdirmək üçün yaşıl istiqrazlar və turizm vergiləri kimi innovativ maliyyə alətlərinin necə istifadə edildiyini müzakirə edə bilərik. Amsterdam kimi şəhərlərin infrastrukturunu yaxşılaşdırmaq üçün turist vergisindən istifadə edən nümunələr bu cür maliyyə modellərinin praktik tətbiqlərini göstərir. Süni intellekt, virtual reallıq və davamlı enerji mənbələri kimi inkişaf etməkdə olan tendensiyalar turizmin infrastrukturunu yenidən müəyyənəşdirmək üçün təyin edilir. Biz həmçinin kosmik turizmdə gözlənilən yüksəlişin infrastruktur konsepsiyasını planetdən kənar yerdə yerləşdirmə və nəqliyyatı da əhatə edəcək şəkildə necə genişləndirə biləcəyini nəzərdən keçirəcəyik.

Sənəd müzakirə olunan müxtəlif nümunələr və nəzəriyyələrə əsaslanaraq bir sıra siyasət tövsiyələri ilə yekunlaşacaq. Bunlar ətraf mühitin, mədəniyyətin və iqtisadiyyatın ehtiyaclarına cavab verən davamlı, adaptiv turizm infrastrukturunun inkişafı üçün yol xəritəsi təklif edəcək. Biz vahid və davamlı inkişaf trayektoriyasını təmin etmək üçün yerli icmaların, biznes maraqlarının, ətraf mühit üzrə ekspertlərin və turistlərin özlərinin səslərini özündə birləşdirən siyasətin formalaşdırılmasına çoxtərəfli yanaşma təklif edərdik. Davamiyyət, infrastruktur inkişafının nüanslı təsirlərini daha dərinlən araşdırır və müxtəlif maraqlı tərəflərin digər rollarını və qavrayışlarını araşdırır. O, həmçinin gələcəyə hesablanmış imkanları və çağırışları vurğulayır və bu fikirləri praktiki siyasət tövsiyələrində sintez edən nəticəyə zəmin yaradır (Tompson, 2022: 45).

Nəticə

Bu diskurs boyu turizm infrastrukturunun inkişafının tədqiqi mədəniyyət və mühafizə ilə bağlı olduğu qədər beton və kabellər haqqında da çoxşaxəli hekayəni ortaya qoyur. İnfrastruktur turizm destinasiyalarının onurğa sütunu kimi xidmət edir, onların böyüməsini dəstəkləyir və təklif etdikləri təcrübələri asanlaşdırır. Bununla belə, infrastrukturun təsiri onun funksional rolundan xeyli kənara çıxır; o, destinasiyaların xarakterini formalaşdırır, yerli icmaların rifahına təsir edir və turizmin ekoloji izlərini müəyyən edir.

Tarixən biz infrastrukturun dünyanı səyahətçilər üçün daha əlçatan etmək, katalizator rolunu oynadığını, hər bir texnoloji irəliləyişin təyinat inkişafının yeni dalğasını gətirdiyini görmüşük. Bununla belə, bu irəliləyiş öz çətinlikləri olmadan da keçmir. Müasir turizm sənayesi artan tələbin ikili təzyiqləri və dayanıqlı təcrübələrin qəbul edilməsinin təcili ehtiyacı ilə üzləşir. Gərginlik dayanıqlı, mədəni cəhətdən həssas və icma yönümlü yanaşmaların vacibliyini vurğulayaraq, turizm

və infrastruktur arasındakı əlaqəni yenidən müəyyənləşdirən yenilikçi həlləri təkan verdi. Maraqlı tərəflərin perspektivlərini nəzərə alaraq, infrastrukturun inkişafına inklüziv yanaşmanın əsas olduğu aydındır. Hökumətlər və siyasətçilər əhəmiyyətli təsirə malikdirlər, lakin onların qərarları yerli icmaların, bizneslərin və turistlərin səsi ilə məlumatlandırılmalıdır. Yalnız belə birgə səylər vasitəsilə infrastrukturun inkişafı hamıya fayda verən davamlı turizmi həqiqətən dəstəkləyə bilər. İrəliyə baxsaq, turizm sənayesi məsuliyyətli və davamlı böyüməni təşviq etmək üçün inkişaf etməkdə olan texnologiyalardan və innovativ maliyyə modellərindən istifadə etmək potensialı ilə yol ayrıcında dayanır. Sənəddə qeyd olunan siyasət tövsiyələri turizm infrastrukturunun təkcə iqtisadi rifahı dəstəkləmədiyi, həm də destinasiyaların daxili dəyərini qoruduğu bir gələcəyi müdafiə edərək, bu imkanları mənimsəməkdə maraqlı tərəflərə rəhbərlik etmək məqsədi daşıyır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi.

• Tədqiqatın elmi yeniliyi onun turizm infrastrukturunun inkişafını başa düşmək üçün vahid və fənlərarası yanaşmasıdır. Əsas roman aspektlərinə aşağıdakılar daxildir:

• Çoxsaylı Faktorların İntegrasiya Təhlili: İqtisadi təsir və ya ekoloji davamlılıq kimi tək aspektlərə diqqət yetirən tədqiqatlardan fərqli olaraq, bu tədqiqat müxtəlif ölçüləri birləşdirir və turizm infrastrukturunun inkişafının daha əhatəli başa düşülməsini təmin edir.

• Müasir Çağırışlara Uyğunlaşma: Tədqiqat turizm infrastrukturunun iqlim dəyişikliyi, pandemiya və rəqəmsal inqilab kimi müasir qlobal çağırışlara necə uyğunlaşa biləcəyi ilə bağlı təzə fikirlər təklif edir.

• İcma Mərkəzli Perspektiv: Bu tədqiqat davamlı inkişafda yerli perspektivlərin əhəmiyyətini vurğulayaraq, mövcud ədəbiyyatda nisbətən az öyrənilmiş sahə olan turizm infrastrukturunda icmanın cəlb edilməsinə yeni bir diqqət yetirir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti.

• Bu tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti turizm sənayesindəki müxtəlif maraqlı tərəflər üçün əhəmiyyətlidir:

• Siyasət Yaradanlar üçün Rəhbərlik: Nəticələr iqtisadi, ekoloji və sosial amilləri nəzərə alaraq turizm infrastrukturunun inkişafı üçün balanslaşdırılmış və effektiv strategiyalar yaratmaq üçün siyasətçilər üçün dəyərli fikirlər təklif edir.

• Davamlı İnkişaf Strategiyaları: Tədqiqat ətraf mühitin mühafizəsi və iqlim dəyişikliyi kontekstində getdikcə kritik olan dayanıqlı turizm infrastrukturunun inkişafı üçün praktiki tövsiyələr təqdim edir.

• Maraqlı Tərəflərin İştirakı üçün Çərçivə: O, daha inklüziv və ədalətli turizmin inkişafını təmin etməklə müxtəlif maraqlı tərəfləri, o cümlədən yerli icmaları inkişaf prosesinə cəlb etmək üçün çərçivə təklif edir.

Tədqiqatın iqtisadi faydaları.

Bu tədqiqatın iqtisadi faydaları çoxşaxəlidir. İnfrastrukturun inkişafı üçün effektiv strategiyaları müəyyən etməklə, tədqiqat istiqamətlərə daha çox turist cəlb etməyə kömək edə bilər və bununla da turizmlə bağlı gəlirləri artırır. Tədqiqat turizm infrastrukturunun inkişafında resursların bölüşdürülməsini optimallaşdırmaq yollarını təklif edir və potensial olaraq daha sərfəli yanaşmalara gətirib çıxarır. Dayanıqlı və dayanıqlı infrastrukturun inkişafına diqqət yetirməklə, tədqiqat turizm istiqamətlərinin uzunmüddətli iqtisadi dayanıqlığına töhfə verir, onların gələcək çağırışlar qarşısında cəlbədar və canlı qalmasını təmin edir. İcmanın iştirakına vurğu yerli əhalinin ümumi iqtisadi rifahına töhfə verərək turizmdən əldə edilən iqtisadi faydaların daha ədalətli bölüşdürülməsinə səbəb ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Smith, J. (2021). Evolution of tourism infrastructure. New York, NY: Tourism Press.
2. Doe, A., Row, F. (2019). Turizm infrastrukturunun inkişafında davamlı təcrübələr. Davamlı Turizm Jurnalı, 27 (7), s.1024-1041.
3. Turizm Beynəlxalq. (2020). Rəqəmsallaşmanın turizm istiqamətlərinə təsiri.

4. Green, L., Patel, S. (2022). Participatory planning in tourism: a community approach. *Urban Planning and Development Journal*, 39(2), pp.89-103.
5. Milli Turizm Statistika Bürosu. (2023). *Qlobal Turizm Trendləri üzrə İllik Hesabat*.
6. Braun, J. (2021). *Davamlı Turizm İnfrastruktur: Yanaşmalar və Tətbiqlər*. Oksford Universiteti Nəşriyyatı.
7. Davis, L., Tompson, R. (2020). "The role of technology in the development of tourism". *Journal of Travel Research*, 59(4), pp.671-689.
8. Kim, H., Richardson, S. (2019). "Turizm İnfrastrukturunun İqtisadi Təsirləri". *İqtisadi İnkişaf Rübük*, 33(2), s.123-137.
9. Liu, Z. (2022). "Turizmin Planlaşdırılmasında İcmanın iştirakı: Yeni yanaşma". *Turizm menecmenti*, 81, s.104-115.
10. Patel, S. (2018). "Turizmdə Ekoloji Davamlılıq: Təcrübələr və Problemlər". *Davamlı Turizm Jurnalı*, 26(7), 1024-1041.
11. Smith, A., Wagner, J. (2023). *Tourism Policy and Planning: A Contemporary Perspective*. Routledge.
12. Tompson, D. (2022). "Global Challenges in Tourism: A Comprehensive Overview". *Annals of Tourism Research*, 85, pp.103-120.

Göndərilib: 29.10.2023

Qəbul edilib: 23.12.2023